

У целокупној ситуацији која је одвијала око смрти и сахране патријарха Павла у јавности смо више пута имали прилике да чујемо коментаре да се посреди догађа својеврсна клерикализација друштва, те да Црква има много већи утицај на друштвено политичка догађања у земљи него што би то требао да буде случај а што битно нарушава секуларни карактер наше земље.

Чују се гласови који коментаришу садашњу ситуацију као почетак теократије и наметања црквене власти политичком државном врху. Имајући у виду овакве реакције може се доћи до закључка да појединци који постављају оваква питања олако прелазе преко историјског значаја којег СПЦ има за наше друштво али и својеврсне историјске голготе коју је СПЦ вековима преживљавала како би данас добила заслужено место којој јој без сумње и припада.

Још од времена након Велике сеобе Срба средином седамнаестог века када се Српском црквом управљало из два центра – Сремских Карловаца за српски народ у Угарском царству и Пећи која је имало јурисдикцију над Србима у Отоманском царству, Црква је пролазила кроз велика искушења под ропством ислама и турских паша. Турска власт се цезаропапистички односила према Цркви, не презајући да уклони све неподобне факторе као што је то и био случај са митрополитом Методијем, с почетка 19. века. Нажалост, ни са почецима српске независности и ослобођења од турскога зулума Црква није добила много срећнију улогу у друштву, будући да ју је и нова српска власт стављала у подређени положај.

Сетимо се само тадашњег митрополита београдског и епископа шабачког Мелентија Никшића који је уклоњен по налогу Кнеза Милоша, затим срамне оставке митрополита Петра, који је то учинио након уцене и притиска Скупштине. Шта рећи о срамном закону којег је Скупштина донела крајем 1882. године у којем је одређено да митрополита већином бирају световна лица, када је држава недуго након тога сменила „непослушне епископе“ и на њихово место довела друге. Парадоксално је то што је по уставном уређењу СПЦ била тада државна црква. Није много другачије било ни почетком двадесетог века када је власт директно утицала на избор патријарха, то јест, Варнаве Росића и неколико година касније Гаврила Дожиха. Такав третман државног врха према Цркви био је репресиван и цезаропапистички у једном константном процесу етатизације цркве. “Крвава литија” остаће један од симбола таквих односа.

Клерикализација друштва или одједи клирофобије?

Пише: Никола Кнежевић
петак, 20 новембар 2009 23:39

О голготи коју је СПЦ пролазила за време другог светског рата довољно говоре чињенице да су све епархије које су се нашле на територији НДХ остале без својих архијереја, а било их је укупно девет, а преко 170 православних свештених лица је мучки убијено. Готово исто толико цркава и манастира је порушено, оштећено и онеспособљено за вршење богослужења. У периоду након другог светског рата па све до пада једнопартијског комунистичког система, Црква је била под константним терором власти. Током првих двадесет година комунизма четвртина клира је било оптужено по разним основама а законима о аграрној реформи и национализацији само одузето јој је око 70.000 хектара земље и 1180 црквених зграда.

Неколико историјских чињеница које сам изнео нису ни мали део онога што је СПЦ доживљавала за време новије српске историје. Данас, СПЦ има место које јој по историјском континуитету и кредибилитету без сумње и припада. Сасвим је јасно да Црква дубоко укоренењена у историју и уткана у душу српскога народа имала кључан утицај на креирање његовог идентитета. Ова веза је нераскидива, попут душе и тела.

Појединим гласовима који долазе из неолибералног миљеа - а који већ дуже време покушавају да убеду јавност да се у Србији од почетка октобарских промена догађа клерикализација друштва - треба да буде сасвим јасно да је у питању процес ревитализације религиозности и духовне свести нашег народа. Јачање кредибилитета СПЦ у друштву је природна последица тога као и демократизације друштва и уставом и законом гарантованих слобода. Свакако да то не треба априори да подразумева мешање Цркве у државне послове, на концу то и не сме бити случај. Теократија се кроз историју показала једнако погубном као и други тоталитарни системи. Напротив, одвојеност цркве од државе треба бити очувана али исто тако и права цркава и верских заједница да слободно развијају своју социјалну и духовну делатност, али и да искористе могућност да се (цркве) несметано прилагоде изазовима на које их упућује савремено друштво и да, на крају крајева, постану партнер друштву.

Не треба дакле да чуди што поједини политичари дају већи значај цркви него што је то раније био случај. Аналогно са процесом ревитализације отпочео је процес у оквиру којег ће верници бити све више укључени у политички живот. Формирање демохришћанског блока као респектабилног политичког фактора само је питање времена. Основна политичка поларизација у Европској унији јесте управо између десног блока који је окупљен око хришћанских демократа и левог којег сачињавају социјалдемократе.

Важно је подсетити на чињеницу да по садашњем закону о црквама и верским заједницама нема државне религије док је у неким европским земљама постоје званичне

Клерикализација друштва или одједи клирофобије?

Пише: Никола Кнежевић
петак, 20 новембар 2009 23:39

државне цркве.

Узмимо, на пример, Велику Британију, у којој енглеску краљицу крунише нико други до бискуп од Кантерберија, врховни свештеник Цркве Енглеске, то јест, Англиканаца. Многе друге европске земље имају државну религију, нпр. Кипар и Грчка у којој је Православна црква и државна црква. У Финској, Финска православна црква и Евангеличка црква имају посебне односе са државом. У Данској и Норвешкој лутерани такођер имају статус државне цркве. Можемо ли онда закључити да је земље Европске уније дубоко захватила клерикализација? Свакако да не.

Закључци о клерикализацији нашег друштва могу се окарактерисати као претерани и, рекао бих, као субјективно мишљење оних појединаца који би религији дали исту дефиницију и улогу као што јој је својевремено давао и Карл Маркс – јер неретко одишу клирофобичним и увредљивим тоналитетом. Супротстављене стране могу наћи узајамно разумевање и поштовање искључиво кроз политику дијалога који треба да буде афирмативан и плононосан. Српску православну цркву и друге цркве и верске заједнице не треба посматрати као претњу секуларном карактеру државе већ као потенцијалног партнера у решавању разних социјалних питања, управо као што је то случај у разним земљама Европске уније.

Аутор је магистар антрополошких наука и предавач на Протестантском теолошком факултету у Новом Саду